

HRVATSKI ZEMLJOPIS

ČASOPIS ZA ZEMLJOPIS, POVIJEST I PRIRODU

BROJ 61

Las Vegas
Srednji Velebit
Vulkan El Misti
Liechtenstein
Teotihuacan
Močvarni okaš

JAPAN

Prilog: POSTER STANOVNIŠTVO
HRVATSKE 1991. - 2001.

BROJ 61 • PROSINAC 2001. • TEČAJ VIII • CIJENA 25 KN

BROJ 61 • PROSINAC 2001. • TEČAJ 8 • CIJENA 25 KN

日本

JAPAN

zemlja gdje sunce izlazi

Tekst Ivo Turk Fotografije Japansko veleposlanstvo u RH

Prirodno-geografske karakteristike Japana

Japan je otočna država u istočnoj Aziji i ta ga činjenica izdvaja od ostalih zemalja u regiji. Sastoji se od četiri velika i mnogo manjih otoka. Ukupna površina Japana iznosi 337.435 četvornih kilometara. Imena četiriju velikih otoka su Hokkaido, Honshu, Shikoku i Kyushu. Japanska je obala razvedena, a njezina ukupna dužina iznosi oko 27.000 kilometara.

Oko 80% teritorija Japana otpada na brdsko-planinske predjele, a samo 20% na nizine i kotline pa nije teško zaključiti da je Japan prije svega brdsko-planinska zemlja. Na otocima Hokkaido i Honshu pružaju se lanci mladog nabranog gorja od sjevera prema jugu, a na otocima Kyushu i Shikoku te u južnom

dijelu otoka Honshu od zapada prema istoku. Najviši vrh Japana je vulkan Fuji, visok 3776 metara.

Nizine su ograničene na uske riječne doline i male kotline, međusobno odijeljene planinama. Japanski su otoci pretežno građeni od eruptivnih stijena koje su prekrivene sedimentima mezozojske i tercijarne starosti. Doline su uglavnom prekrivene nanosima pleistocenske i holocenske starosti.

Na granici tektonskih ploča

Japan se nalazi na granici dviju litosfernih (tektonskih) ploča zbog čega je prisutna jaka vulkanska aktivnost, a česti su i potresi koji mogu biti razorni. Pri jakim podmorskim potresima nastaju golemi, i do 30 metara visoki, morski valovi koji imaju razornu moć. Takvi se valovi nazivaju tsunami. Jak vulkanizam i seizmizam uvjetovani su zato što se na području Japana Pacifička litosferna ploča podvlači pod Euroazijsku i kada bude potisnuta na dovoljno veliku dubinu, počinje se taliti te tako nastaje nova magma. Taj se proces naziva subdukcija (lat. sub=pod, ispod; lat. ducere=voditi).

Zbog povećanja tlaka i količine magme dolazi do njezina izbijanja na Zemljinu površinu i tako nastaju vulkani. Na taj način nastaju novi vulkanski otoci, odnosno novo kopno. Japan svoje postojanje duguje upravo procesu subdukcije i sastavni je dio cirkumpacifičkog vatrenog prstena. Tektonski procesi uvjetovali su i postanak brojnih mineralnih i termalnih izvora.

Na klimu Japana utječu ponajprije njegov otočni položaj, blizina azijskog kopna, monsun i morske struje. Ljetni monsun, koji puše s oceana, vlažan je i donosi velike količine padalina.

Zimski bi monsun trebao biti suh jer puše s kopna, ali prelazeći preko Japanskog mora upija vlagu, pa i on donosi kišu i snijeg. Sjeverni dio Japana ima snježno-šumsku klimu, središnji dio umjerenu, a najjužniji dijelovi imaju suptropsku klimu.

Na klimu utječu i morske struje. Hladna morska struja Oyashio dolazi sa sjevera i hladi dijelove Japana uz koje protječe, a topla morska struja Kuroshio zagrijava južne dijelove.

Na južnim otocima Kyushu i Shikoku godišnja količina padalina iznosi više od 2000 mm, a na sjevernom Hokkaidu manje od 750 mm. Vrh planine Fuji stalno je pokriven snijegom.

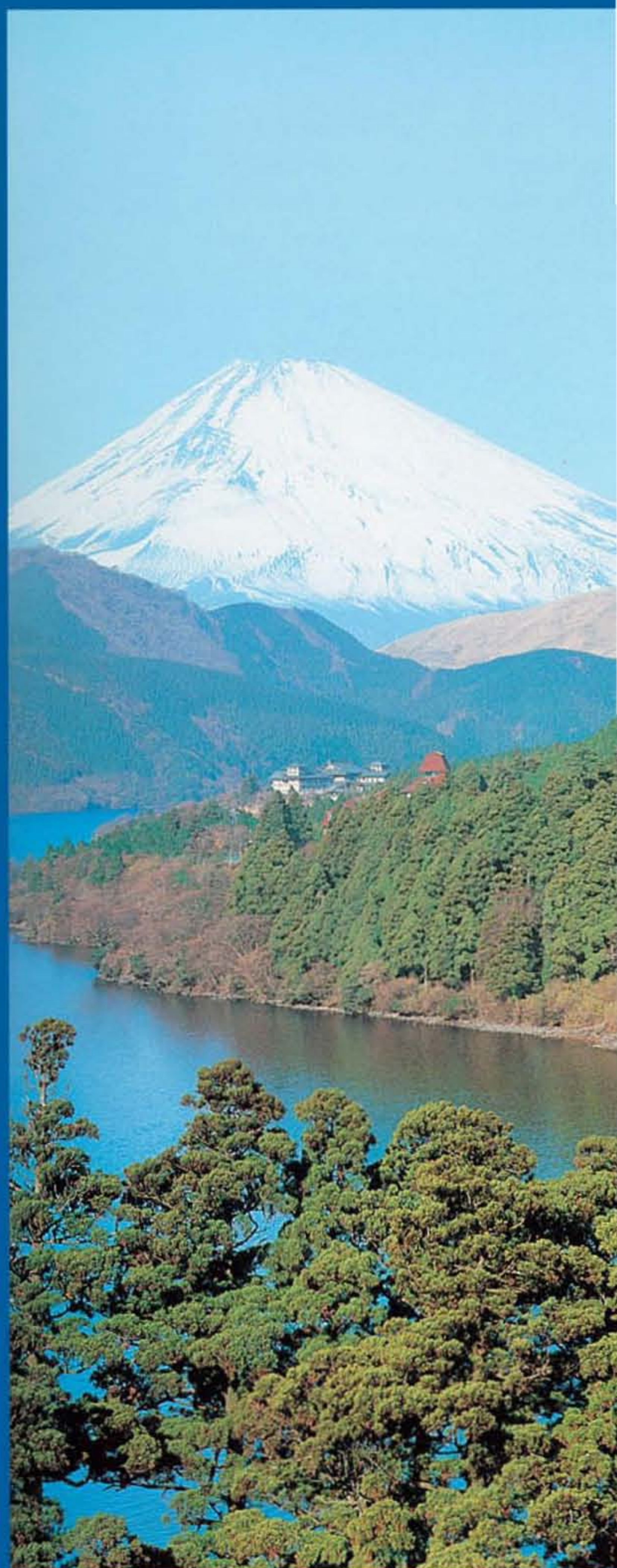
U jesen, za prijelaza ljetnog u zimski monsun, često nastaju tropski cikloni koji se u Japanu i istočnoj Aziji nazivaju tajfuni. Oni najčešće zahvaćaju južne obale Japana, a posljedice su im uglavnom katastrofalne.

Voda i vegetacija

Na japanskim otocima rijeke su kratke, a karakterizira ih promjenljiv vodostaj. Najduža je rijeka Shinano. Nalazi se na otoku Honshu, a duga je 368 kilometara. Na Hokkaidu je najvažnija rijeka Ishikari.

Mnogobrojna su jezera u kraterima ugaslih vulkana. Najvažnije je jezero Biva, koje se nalazi u središnjem dijelu otoka Honshu. Mora oko Japana bogata su ribom.

Od ukupne površine Japana, oko 70% otpada na šume. Na Hokkaidu prevladavaju četinjače, na sjevernoj polovici Honshua listopadna vegetacija, a na jugu Honshua te na otocima Kyushu i Shikoku suptropske šume. Na višim nadmorskim visinama nalaze se livade i pašnjaci. ■

Visoke planine naglašavaju ljepote čudesnog krajolika

Kako je postao gospodarsko čudo i gdje je sad?

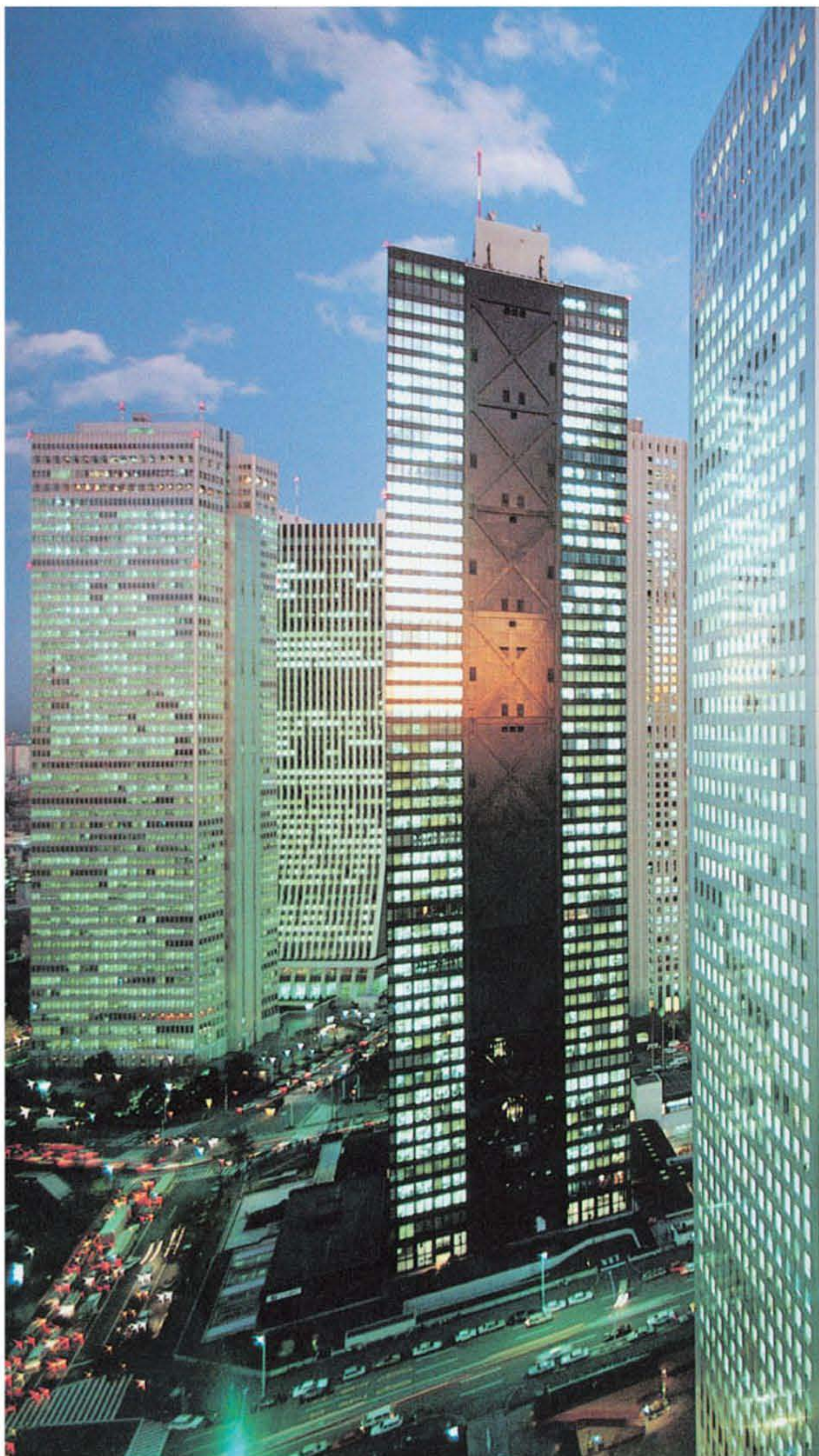
Tekst **dr. Zoran Stiperski**

Druga polovica 20. stoljeća pripada istočnoj Aziji, svijetu koji se prošlih 50 godina razvijao kao još nitko u povijesti. Prvi je počeo Japan, a slijedili su »azijski tigrovi« - Južna Koreja, Tajvan, Hong Kong i Singapur. Posljednjih petnaestak godina nitko na svijetu nema tako brz razvoj kao Kina. Toj skupini zemalja brzog razvoja možemo dodati još Tajland, Maleziju, Filipine i Indoneziju.

Uspon istočne Azije

Razvoj istočne Azije promijenio je svijet. Neposredno nakon Drugoga svjetskog rata svijet je imao dvije gospodarske jezgre: Europu i Sjevernu Ameriku. Tada je istočna Azija bila znatno iza njih. Danas, 50 godina kasnije, imamo tri jezgre, dominantna gospodarska područja svijeta: Sjevernu Ameriku, zapadnu Europu i istočnu Aziju.

Mnogi autori taj brz gospodarski i opći društveni uspon tihooceanske Azije zovu »stoljećem Tihog oceana« jer žele naglasiti da više nije dominantan Atlantski ocean koji povezuje Europu i Sjevernu Ameriku. Želi se naglasiti da je tihooceanski prostor postao važan, obiman i živ gospodarski organizam svijeta. Uspon i gospodarska živost azijske tihooceanske obale odrazila se i na drugim tihooceanskim obalama - američkoj i australskoj. Mijenja se i prilagođava zapadna obala SAD-a, Čilea, Australije. Američka vrata za Aziju postao je Los Angeles, kao što New York već 200 godina predstavlja američka vrata za Europu. Biti smješten na Tihom oceanu sada je prednost, a ne

nedostatak. Možemo postaviti pitanje: koji su razlozi gospodarskog uspjeha?

Razvoj temeljen na državnom uplitanju

Gospodarski razvoj istočne Azije različit je i oblikom i filozofijom od razvoja zapadne Europe ili Sjedinjenih Američkih Država. Za sve zemlje istočne Azije tipična je golema uloga države u gospodarskom razvoju. Na tom području nije vladao neoliberalizam ili tržište s velikom slobodom i malim državnim uplitanjem. Slobodno možemo govoriti o državnom kapitalizmu Južne Koreje.

Japanci nakon Drugoga svjetskog rata nisu htjeli prihvatiti američke preporuke neoliberalizma - slobodnog tržišta, nego su se odlučili za snažnu ulogu države i golemih hijerarhijsko udruženih korporacija. Neki stručnjaci smatraju da je uloga japanske države stabilizirala ekonomiju, proizvela najbolji obrazovni sustav na svijetu i onemogućila velike društvene razlike. Možda je to razlog zašto je Japan od 1950. do 1970. godine imao apsolutno najveći porast produktivnosti u svijetu, znatno veći od neoliberalnijeg američkog ili zapadnoeuropskog gospodarstva.

Usmjerenost na proizvodnju i izvoz

U uslužnim djelatnostima radi većina zaposlenih i ostvaruje se velik dio dohotka u svjetski razvijenim ekonomijama. Često kažemo da živimo u do-

ba usluga. Površno gledajući, možemo zaključiti da su SAD i Japan zemlje gdje dominiraju usluge i da među njima ne postoje razlike.

Prvi dio toga zaključka je točan, ali drugi nije. To je posljedica nedovoljne preciznosti. Naime, iz strukture zaposlenosti i ostvarenja dohotka možemo uočiti veliku, ključnu razliku između ekonomija SAD-a i Japana. U japanskoj ekonomiji uočava se snažnija usmjerenost na proizvodnju, a u američkoj je upravljanje informacijama znatno važnije.

Stoga možemo zaključiti kako je proizvodnja, odnosno industrija, važnija za japansko nego za američko gospodarstvo. Primjerice, u Europi je Njemačka usmjerena na proizvodnju i po tome sličnija Japanu, a Velika Britanija je usmjerena na informacije, odnosno sličnija SAD-u.

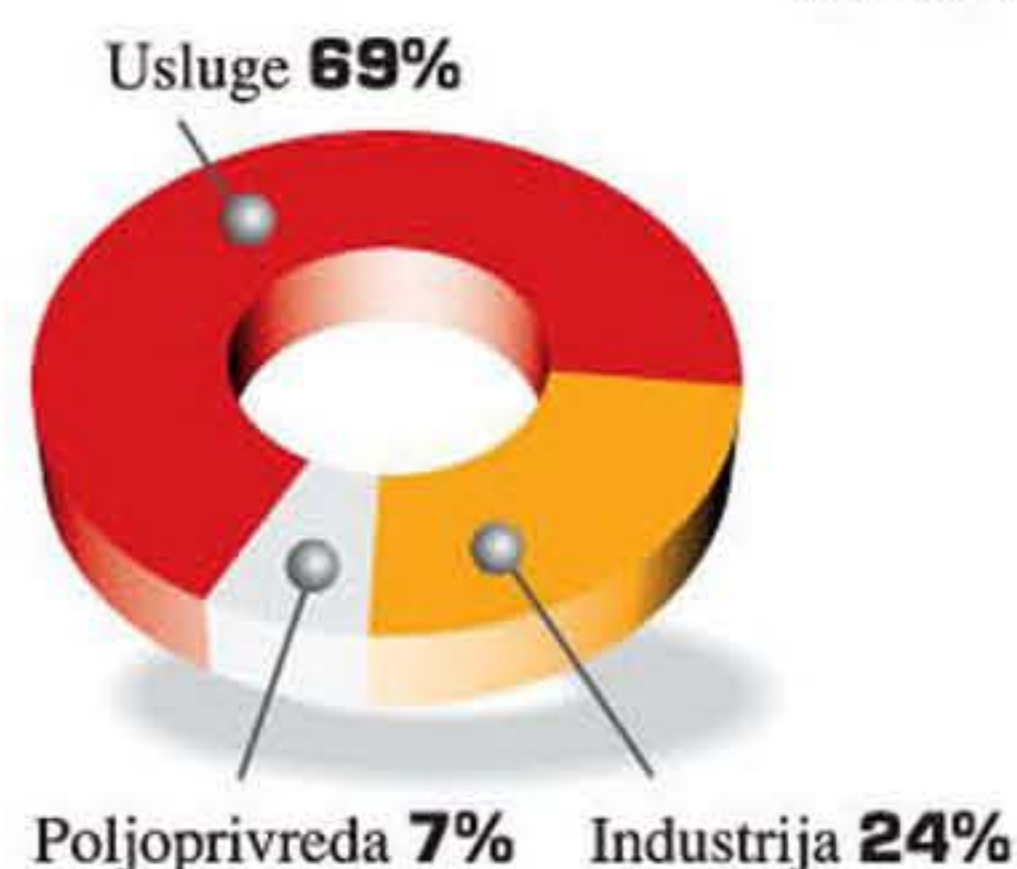
Imperativ japanske ekonomije temeljene na proizvodnji bila je konkurentnost na svjetskom tržištu te osvajanje što većeg tržišnog udjela. To se postiže nižim cijenama, osobito na početku. Danas znatno više zemalja izvožno usmjerava svoju ekonomiju, a to pojačava konkurenciju. Japan i ostale dalekoistočne zemlje znatno su prije ostalih zemalja - primjerice, istočnoeuropskih i latinskoameričkih - primijenile koncept razvoja kroz osvajanje svjetskoga tržišta i time stekle veliku prednost.

Težnja prema savršenstvu vidljiva je i u oblikovanju bogatih polja riže

Japan

Ekonomija:

Prosječni
mjesečni troškovi
u japanskom
domaćinstvu

Glavni grad: **Tokio**

Službeni jezik: **japanski**

Površina: **377.801 km²**

Populacija: **126,870.000 stanovnika**

Novac: **jen**

Stanovništvo: **Japanci**

Religija: **šintoizam, budizam, protestantizam i katolicizam**

Ustroj: **Carevina Japan - Nippon**

Pismenost: **99%**

BDP: **39.640 dolara**

Poznato je da Japanci imaju poprilično više stope osobne štednje od Amerikanaca ili Europljana. To znači da prihvaćaju filozofiju »odgođene potrošnje«.

Štedljivost i povjerenje

Kapital koji nastaje osobnom štednjom, ulaže se u razne razvojne projekte i pridonosi daljnjem razvoju. Viša osobna štednja, odnosno pristajanje na »odgođenu potrošnju«, zapravo povećava potrošnju u budućnosti. Sa smanjenim mogućnostima ulaganja smanjuje se vitalnost i kvaliteta buduće ekonomije, a to dovodi do zaostajanja, pa i nazadovanja.

Problem siromašnih zemalja jest to što nema prostora za veliku osobnu štednju, dakle nema dovoljno vlastitog kapitala za razne projekte koji bi potaknuli daljnji razvoj. To predstavlja začarani krug siromaštva.

Japanska radna etika, marljivost i lojalnost poznati su diljem svijeta. Spomenut ću još nešto važno - visok stupanj povjerenja koji tradicionalno

postoji kod Japanaca. Prevladavajuće povjerenje i društveni kontakti neopterećeni sumnjama postaju velik i važan društveni kapital. U društvima gdje prevladava nepovjerenje ili gdje povjerenja ima malo, ne mogu se graditi

Tokijski »zidovi od reklama«

veliki udruženi i umreženi sustavi, nužni za kvalitetniji i brži razvoj te za prodor na svjetsko tržište.

Japanski gospodarski uspjeh moramo povezati s keiretsu sustavima, golemim hijerarhijsko složenim sustavima, zasnovanim na visokom stupnju povjerenja i zajedničkog interesa. U keiretsu sustavu objedinjene su središnje financijske institucije, velike trgovačke i prijevoznike tvrtke, brojne različite industrije i razni drugi subjekti. U njemu su objedinjene tvrtke svih veličina - od golemih do malih. Medusobno povjerenje olakšava rad i čini ga kvalitetnijim, bržim i jeftinijim, dakle znatno djelotvornijim nego što bi bio kada bi takve sustave opterećivali sumnjičavost i nepovjerenje. Kada bi zavladao nepovjerenje, keiretsu sustavi ne bi postojali ili bi rad postao usporen i manje djelotvoran. Manje su tvrtke unutar keiretsu sustava zaštićene, lakše osvajaju tržište i dolaze do kapitala pod povoljnijim uvjetima te se, shodno tome, mogu sigurnije i snažnije razvijati. Keiretsu omogućava

Učenje japanskog jezika

Priredio
Stjepan Škramić

あ	い	う	え	お
か	き	く	け	こ
さ	し	す	せ	そ
た	ち	つ	て	と
な	に	ぬ	ね	の
は	ひ	ふ	へ	ほ
ま	み	む	め	も
や		ゆ		よ
ら	り	る	れ	ろ
わ				を
ん				

ア	イ	ウ	エ	オ
カ	キ	ク	ケ	コ
サ	シ	ス	セ	ソ
タ	チ	ツ	テ	ト
ナ	ニ	ヌ	ネ	ノ
ハ	ヒ	フ	ヘ	ホ
マ	ミ	ム	メ	モ
ヤ		ユ		ヨ
ラ	リ	ル	レ	ロ
ワ				ヲ
ン				

Japansko pismo sastoji se od tri vrste znakova, a to su hiragana, katakana i kanji. Sve tri vrste slikovna su pisma. Pomoću kanjija izražavaju se pojmovi i objekti, a hiraganom se određuju njihovi gramatički odnosi. Katakana se koristi za pisanje riječi stranog podrijetla. Jedan znak katakane ili hiragane predstavlja jedan zvuk, pa se cijele rečenice mogu napisati hiraganom ili katakanom, bez upotrebe kanji pisma.

Još nije točno utvrđeno kojoj grupi jezika pripada japanski (Nihongo). Njegova je struktura potpuno različita od indoeuropskih jezika poput engleskoga i francuskoga. U Japanu je bitno znati u kojem se kontekstu odvija razgovor da bi se on uopće mogao pratiti. Strancu se zbog toga čini da Japanci ne znaju točno izraziti ono što žele. U japanskom se jeziku izostavlja sve što je poznato iz konteksta. To je osobito primjetno u svakodnevnom razgovoru. Primjerice, zamjenica »ja« (watashi) gotovo se nikada ne koristi. »Ja sam Japanac« u punoj bi formi glasililo »Watashi wa nihonjin desu«, no izgovara se samo

»Nihonjin desu«. »Jesi li ti učenik?« na japanskom bi bilo izgovoreno kao »Si učenik?«.

Gledano s lingvističkog stanovišta, japanski je jedan od lakših jezika. On ima jednostavne sheme izgovora i gramatička pravila. Rečenične varijante također su minimalne. U japanskom jeziku najteže je naučiti pisati, a govor se može relativno brzo svladati. Zanimljiva karakteristika japanskoga jezika je da svaka kategorija ljudi ima pravila kako treba govoriti. Tako, primjerice, postoji više riječi koje se prevode kao »ja«, a koju ćete izgovoriti ovisi o društvenoj kategoriji kojoj pripadate.

veća financijska sredstava i intelektualni potencijal za praćenje i izmišljanje novih tehnologija i proizvoda.

Azijska kriza i trnovit izlazak iz nje

Godine 1997. i 1998. vladala je duboka i jaka azijska kriza. Krenula je iz financijskoga središta Tajlanda i zahvatila sve zemlje, osim Kine. Naravno, cjelokupno gospodarstvo doživjelo je stagnaciju i zaostajanje rasta. Neke posljedice još traju i neće biti brzo uklonjene. Nećemo ulaziti u to kako je došlo do azijske krize jer ipak ostaje dvojba je li se morala zbiti ili je umjetno stvorena.

I Japan je zahvatila kriza. Prošao je razdoblje značajnog usporavanja i laganog nazadovanja. Te godine, 1997. i 1998., bile su za Japan najlošije od Drugoga svjetskog rata. Oporavak je neizvjestan jer na vidiku nije brži i jači uspon. Izgleda kako je Japan i u političkoj krizi jer se nakon brojnih rasprava još nisu iskristalizirale dobre metode za izlazak iz višegodišnjeg usporenog rasta i učestalih recesija. Naime, tradicionalne metode poticanja gospodarstva, poput velikih javnih projekata i jeftinog kapitala, nisu se pokazale uspješnim. Mogući uzrok krize i teškog izlaska iz nje jest to što Japanci danas rade manje nego prije dvadesetak godina ili što danas više putuju i odmaraju se nego ikada prije.

Neki stručnjaci, pak, smatraju da se keiretsu sustav pokazao pretromim i preukočenim te da sputava lepršavost i domišljatost, toliko potrebne novim tržišnim zahtjevima pred kojima se našla nova ekonomija. Prema njihovu mišljenju, keiretsu je bio idealan dok je ekonomija bila usmjerena na industriju. Možda je keiretsu postao prekrut za ekonomiju temeljenu na znanju.

Treći mogući razlog je stav da se zemlja može razviti samo ako prodaje skupe proizvode na bogatom tržištu. Američko tržište je jedino na svijetu tako veliko, otvoreno i bogato. Japan-ski brzi razvoj ima uporište u uspješnom osvajanju američkoga tržišta. Za

japansku industriju više nema dovoljno novih tržišta koja bi mogao osvojiti i na kojima bi se mogao dalje brzo razvijati: američko je osvojio, europsko je prezatvoreno, a ostala su tržišta nedovoljno velika i razvijena.

Na kraju malo optimizma. U stručnim krugovima vlada mišljenje kako su i nakon azijske krize ostali stabilni osnovni temelji japanskoga društva koji su zaslužni za uspješan gospodarski razvoj, poput radnih navika, dobrog obrazovanja, discipline, vladanja visokim tehnologijama, povjerenja, sklonosti štednji...

Japansko-američki bilateralni odnos

Japansko-američki bilateralni odnos je jedan od najsloženijih i najvažnijih odnosa između dviju zemalja, a neki ga smatraju i najvažnijim. Ta složenost i međuvjetovanost proizlazi iz činjenice da japanski gospodarski uspon ovisi o američkom tržištu, a američka politička prevlast u istočnoj Aziji ovisi o japanskom prihvaćanju i suradnji. Naime, japansko gospodarstvo doživjelo bi velik udar kada bi izgubilo američko tržište, a bez Japana bi američka prevlast u istočnoj Aziji postala ugroženom, možda bi čak i isparila.

Ovisnost o američkom tržištu i vojski predstavlja važno japansko strateško ograničenje. Japan je siromašan sirovinama i energijom pa je velik uvoznik. Izvore sirovina i energije te prometne tokove uglavnom kontroliraju Amerikanci. Vodeća i najjačnija japanska politička i gospodarska struja zastupa tezu kako i dalje treba razvijati izvozno usmjereno gospodarstvo, dakle i dalje se pridaje velika važnost američkom tržištu. Shodno tome, Japanci prihvaćaju američku stratešku prevlast u svijetu i zasad nisu spremni krenuti drugim putem. U posljednje vrijeme neke skupine, doduše manje moćne, zastupaju ideju prema kojoj bi Japan trebao zauzeti važnije političko mjesto u svijetu, koje mu pripada s obzirom na njegove gospodarske uspjehe. ■

Klanjanje

Klanjanje, ojigi, vrlo je važan običaj jer se Japanci klanjaju u svakoj prigodi. Japanca ćete pozdraviti poklonom, a rukovanje možete zaboraviti. Ako ne uzvratite na naklon, to će biti smatrano nepristojnim, čak i uvredljivim. Klanjanje izražava brojne osjećaje: zahvalu, pozdrav, ispriku, poštovanje... S malo klanjanja osvojit ćete srce svojega domaćina.

Naklonom se mogu izraziti razni osjećaji: pozdrav, poštovanje, zahvalnost...

Sam pokret izgleda jednostavan, no postoje različite vrste klanjanja, koje ovise o socijalnom statusu ili starosti osobe koja se vama klanja. Ako je netko stariji od vas, poklonite se dublje i ostanite dulje pognuti. Muškarci pritom ruke obično drže sa strane, a žene ih sklapaju. Ako ste u opuštenom društvu, dovoljno je i kimanje glavom. U razrađenom japanskom načinu života predviđeno je da se poklonite do kuta od 15 stupnjeva.

Možda vam se ovaj običaj čini čudnim, no uz malo gimnastike pokazat ćete da poštujete stranu kulturu i običaje, a usput će vas smatrati i vrlo pristojnom osobom! (S. Š.)

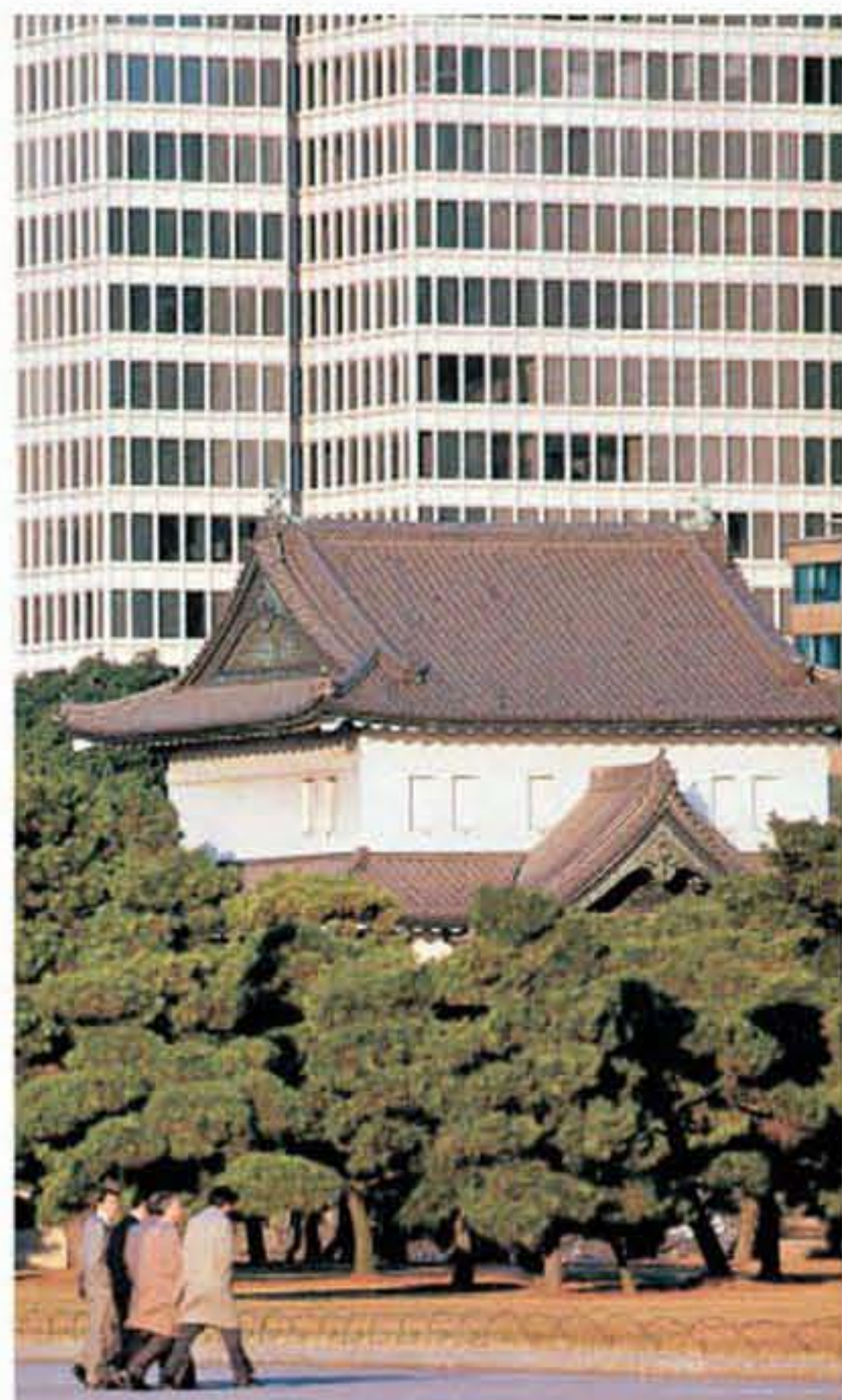
Tokio

Tekst **Blaženka Frković**

Tokio - japanska metropola, otvorena svima, zanimljiva, gostoljubiva i s dvostruko više stanovnika nego cijela Hrvatska

Glavni grad Japana svjetska je metropola, slična drugima u svijetu, ali istodobno i toliko različita...

Nesvakidašnje u svakodnevnom životu

Tradicionalno i moderno isprepliću se na svakom koraku. Nije rijetkost vidjeti staru kuću tik uz betonske »spavaonice«

Da biste zavoljeli Tokio, taj mravinjak sa 8,140.000 stanovnika, morate ga uistinu dobro upoznati jer bi prvi dojam mogao biti razočaravajući: sive zgrade, neboderi, gužva, ulice zakrčene automobilima... Ali ako učinite samo nekoliko koraka dalje od glavnih gradskih prometnica, upoznat ćete jedan sasvim drugi Tokio. Samo nekoliko koraka dalje utonut ćete u mir i tišinu hramova i svetišta, savršeno uklopljenih u zelenilo japanskih vrtova... Ako pričekate noć, Tokio će vas oduševiti blještavilom neonskih reklama i izazovima noćnog života.

U tom gradu nemoguće je dosađivati se jer vam nudi mnogo sadržaja. Možete uživati u tradicionalnim sumo borbama ili prošetati do

Nacionalnog muzeja Edo koji će vas oduševiti eksponatima iz feudalnog doba Japana. Ako ste zaljubljenik u tehniku, onda sigurno nećete zaobići Muzej visoke tehnologije gdje će vas fascinirati roboti koji se pokreću moždanim valovima!

Ako ste ponijeli dovoljno novca, možete si priuštiti i koji odjevni predmet vrhunskih svjetskih kreatora ili ludovati u nekom od brojnih noćnih klubova. Ručati možete u tzv. izakaya barovima gdje je hrana ukusna i jeftina ili preferirate ekskluzivni ryotei restoran u kojem vas poslužuje gejša i gdje se menu plaća tisućama jena. Japan je jedna od rijetkih zemalja gdje možete uživati u mnogo vrsta jela, ali u svakom restoranu nezaobilazni su tonkasu (svinjski kotlet), ramen (njoki) i riža

s curryjem. Sushi (sirova riba) je svojedobno bio luksuzno jelo, ali danas je svakodnevna hrana za sve više ljudi. Pribor za jelo su, naravno, štapići!

Japanski fascinantni vrtovi

Ako kanite posjetiti Tokio ljeti, preporučila bih vam da ponesete kišobran i tako uštedite nekoliko stotina jena koje biste morali izdvojiti za to obvezno priručno sredstvo. Ne šalim se! Kiša ondje ljeti pada nekoliko puta na dan, ali ne donese ama baš nikakvo osvježanje. Temperatura je i dalje visoka, a vlažnost zraka mjeri se u velikim postocima. Bez kišobrana nikamo! I nemojte se iznenaditi ako ispred poslovne zgrade ili hotela pronađete stalke s kišobranima gdje je stotine njih zaključano lokotima i

čeka svoje vlasnike. Baš kao bicikli! Vlažna klima pogoduje vegetaciji. Kamfor, pasania, japanski uvijek zeleni hrast, kamelija i božikovina tipične su vrste koje ćete vidjeti u svim japanskim vrtovima i parkovima. Tokio uistinu obiluje zelenim oazama, i to u neposrednoj blizini glavnih gradskih prometnica. Do-

cvjetovima i u jesen kada procvjetaju krizanteme. Još jedna impresivna lokacija tradicionalnog Tokija, smještena u prirodno šumovitom gradskom području, jest hram Meiji, posvećen caru Meijiu (1853. - 1912.) kojega često nazivaju »ocem modernog Japana«. Prije ulaska u hram morate oprati ruke kako biste sprali

nas se održava kao manja predstava koja ima svoju cijenu i trajanje. Jednostavno je bilo nemoguće uskladiti užurbanost modernog svijeta s tom posebnom ceremonijom. Na svu sreću, nije se izgubila u zaboravu, nego se njeguje kao umjetnost i koristi kao dobro naplativa turistička atrakcija.

Tko želi pobjeći od gradske vreve ili svakodnevnih životnih problema, mir će naći u jednom od parkova održavanih s mnogo ljubavi

voljno je učiniti nekoliko koraka uljevo ili udesno i činit će vam se da ste miljama daleko od svakodnevnice gradske vreve.

Posebno me se dojmio Shinjuku Gyoen National Garden koji je gradu darovala carska obitelj. Doživjela sam ga ljeti u svoj njegovoj zelenoj raskoši, ali kažu da je najljepši u proljeće kada se okiti trešnjinim

svoje grijehe i tako »čisti« mogli sudjelovati u svečanom obredu u carevu čast. Vrt je poznat po rijekama perunika u lipnju i muzeju s eksponatima iz svakodnevnog života carskih supružnika.

Što bi Japan bio bez čaja!

Pripravljanje i posluživanje čaja nekad je bio svakodnevni ritual, a da-

Prekrasne stare posude za čaj

Ceremonija u kojoj sam imala priliku sudjelovati, održava se u jednom od najekskluzivnijih hotela u Tokiju, a to je New Otani Hotel koji u potpunosti opravdava svojih pet zvjezdica. Noćenje stoji od 30.000 do 90.000 jena, odnosno otprilike od 3000 do 7000 kuna! Ceremonija se održava u hotelskom apartmanu uređenom u stilu tradicionalne japanske kuće. Prije ulaska se, dakako, morate izuti, a to je osnovno pravilo bilo gdje u Japanu. Tada vam domaćica ponudi da sjednete. Sjedi se na podu, i to žene u klečećem položaju, a muškarci s prekrštenim nogama. Domaćica najprije posluži tradicionalni kolač od graha, koji konzumirate dok ona priprema čaj.

Njezine su kretnje strogo »proračunate«: ruke su pod određenim kutem u odnosu na tijelo, sve radnje obavlja prema točno utvrđenom redoslijedu, a vas nikada ne gleda u oči. Dok gosta poslužuje zdjelicom čaja, domaćica se lagano nakloni i prednju stranu zdjelice okrene prema gostu, čime mu iskazuje svoje duboko poštovanje. Nakon preuzimanja zdjelice, uz također lagani naklon, gost je mora okrenuti za četvrt kruga i tek tada ispiti. Tim činom on pokazuje kolika mu je čast

I u odjeći ovog djeteta može se primijetiti dašak tradicije

biti u domaćinovoju kući. Čaj se ispija u nekoliko gutljaja, a pri posljednjem je poželjno srkati jer je to priznanje domaćici da je bilo vrlo ukusno. Prije nego što vrati zdjelicu, gost mora ponovno njezinu prednju stranu okrenuti prema domaćici i time pokazati svoju zahvalnost.

Odmor i relaksacija su sastavni dio te ceremonije. Sve se odvija u miru i tišini, a komunicira se samo naklonima i načinom preuzimanja zdjelice iz ruke u ruku. Japanska ceremonija čaja je tradicionalna umjetnost pripremanja i posluživanja čaja, čije su glavne karakteristike: osjećaj međusobnog poštovanja, duboka zahvalnost i unutarnji mir koji ne mogu poremetiti nikakvi vanjski utjecaji. Sudjelovati u ceremoniji znači sve te ljudske kvalitete podići na još višu razinu.

Suvremen i brz način života prepreka je svakodnevnom njegovanju te tradicije, ali važnost joj pridaje sve više Japanaca. Želja za lakšim i opuštenijim tempom života nadjačava njihovu urođenu težnju za uspjehom, dokazivanjem i radinošću. Chado je ceremonija posluživanja

čaja, ali to je brižljivo pripremljena zdjelica čaja koja u sebi nosi duh tradicionalne japanske gostoljubivosti.

Ginza - najskuplja ulica na svijetu

Ako ste se odlučili za shopping u Tokiju, svakako ćete nastojati izbjeći Ginzu, kako kažu, najskuplju ulicu na svijetu. Ginza je trgovačko i financijsko središte Tokija. U njoj ćete naći glasovite modne kuće kao što su Gucci i Fendi, banke, poslovne zgrade velikih industrijskih giganta, ekskluzivne restorane, kockarnice, butike te mnogo malih prodavaonica. Cijene su doista astronomske, ali i u Ginzi se održavaju rasprodaje. Nikada neću zaboraviti natpis ispred jedne prodavaonice: SALE 60.000 Y ONLY! (Rasprodaja: samo 6400 kuna!). U Ginzi ćete doista naći svašta, pa čak i kockastu lubenicu!

Ginza je naprometniji i najfrekventniji dio grada. Nedjeljom se ulica zatvara za automobilski promet te pretvara u šetalište i mjesto gdje pod suncobranom, u udobnom stolcu možete popiti prvu jutarnju kavu.

Tokio je jedan od rijetkih gradova gdje ćete se osjećati potpuno slobodno, gdje se nitko neće čuditi vašem stilu odijevanja, frizuri ili boji kose koja može biti i zelena, i žuta, i plava. To je kutak svijeta gdje možete biti ono što jeste ili ono što biste željeli biti. No, i Tokio ima svoje modne trendove, prvenstveno kada je riječ o tinejdžerima.

Posebnu skupinu čine tzv. kogal djevojke. One izbjeljuju kosu te koriste gotovo bijeli ruž za usne i isto takvo sjenilo za oči. Svaka redovito posjećuje solarij kako bi potamnila kožu jer nije popularno biti »žut«. Odijevaju posebne čarape koje zovu Yamamba, prema liku iz narodne priče o kanibalima. Nose cipele s potplatima debelim 15 do 20 cm, vjerojatno da bi nadoknadile svoj iznimno nizak rast.

Dečki se nazivaju visualkei. I oni se šminkaju, nose suknje i razne pomodne detalje. Muškarac u suknji nije nešto svakidašnje i nešto što bi kod nas prošlo nezapaženo, ali to je Tokio, grad koji vas oduševljava, šokira i uvijek ponovno iznenađuje. To je grad koji živi i danju i noću, neprestano.

Njegov krvotok su ljudi, nepregledno mnoštvo crnih glava u neprestanom kretanju i potrazi za poslom, učenjem, zabavom, mirom ili tišinom. To je svjetska metropola, gostoljubiva i opasna, ali otvorena svima. To je kutak svijeta iz kojega će svatko odnijeti lijepu uspomenu na Zemlju izlazećeg sunca...

Mauzolej Tokugawa Iyasua, prvog Tokugawa šoguna, iz sedamnaestog stoljeća. Za njegovo ukrašavanje upotrijebljeno je više od dva milijuna zlatnih listića

POSILIJEINDUSTRIJSKO DOBA

Nova generacija japanskih željeznica

Japanske željeznice simbol su točnosti i tehnologije - prevoze milijarde putnika, domet su visoke tehnologije i nikada ne kasne

Tekst **Dr. Željka Šiljković**

Japan je projekt pruga za velike brzine pokrenuo još 60-ih godina prošloga stoljeća kako bi što kvalitetnije povezo udaljene urbane cjeline. Projekt željeznice Shinkansen, kojom je udaljenost od Tokija do Osake (515 km) svladana za četiri sata, počeo je 1. listopada 1964. godine. U promet je pušteno 30 vlakova, svaki sa po 12 vagona. Trebalo je samo godinu dana da se vrijeme putovanja smanji na samo 3.10 sati.

Vlak br. 951 vozi 286 km/sat

Tijekom sljedećih deset godina pruga je dva puta bila produživana: 1972. godine do Okayame, a 1975. do Hakate. Broj putnika povećao se na 1,03 milijuna na dan, a željeznica se morala pridržavati strogih pravila: osigurati maksimalni kapacitet, uvesti deset vlakova svaki sat, realizirati velika ubrzanja i usporavanja pri prosječnoj udaljenosti postaja od 39,6 kilometara. Prva serija vlakova standardizirana je brojem putnika te izgledom. Istodobno s porastom zanima-

Na samo jednoj liniji Zapadnojapanske željeznice prevezu 16 milijardi putnika

nja za putovanje Shinkansenom povećan je i broj mjesta u vlakovima - na 1400, a porasla je i kvaliteta usluga. Od početnih 0,3 pogreške na milijun kilometara, broj se smanjio na 0,03 pogreške i na toj razini funkcionira danas. Generalni popravci vlakova izvode se nakon 30 mjeseci rada, odnosno nakon prijeđenih 900.000 kilometara, a detaljni pregledi izvode se nakon 300.000 kilometara, odnosno svakih 12 mjeseci. Japanske nacionalne željeznice pustile su 1969. godine u promet vlak 951, koji je 1972. godine postigao brzinu od 286 km/h i bio je osnova daljnjeg razvoja japanskih željeznica. Od 1973.

godine prometuju vlakovi serije 961 (260 km/h), a 1979. uvedena je serija 962, a osamdesetih godina u promet su uvedeni vlakovi novih serija 0, 100, 200 i 300. Vlakovi serije 0 1986. godine bilježe porast prosječne brzine sa 210 na 220 km/h. Time se vrijeme putovanja Hikari-expressom (Tokio - Osaka) smanjilo za 14 minuta - sa 3.10 na 2.56 sati.

Istodobno je počela faza Shinkansen serija 200. Ta je serija trebala omogućiti veću sigurnost prometovanja u hladnijim uvjetima i pri većim reljefnim usponima, uz daljnje poboljšanje udobnosti. Usluge na liniji Tokaido i Sanyo poboljšane su uvođenjem dvoetažnih vagona serije 100. Povećanje brzine postignuto je novim i lakšim vlakovima serije 300 (Super Hikari), čije brzine dosižu maksimalnih 300 km/h. Za Tohoku Shinkansen liniju, od Tokija do Fukushimae, koriste se

vlakovi serije 400, koji jure brzinom od 240 km/h.

Japansku nacionalnu željeznicu kao javnu korporaciju osnovala je vlada, ali u travnju 1987. podijelila ju je između nekoliko privatnih tvrtki. Najjači nositelji željezničkog prometa u Japanu danas su Zapadnojapanske željeznice, Centralnojapanske željeznice i Istočnojapanske željeznice. Te su kompanije ne samo vodeće u zemlji, nego i na svjetskoj razini.

Najvažnija linija Zapadnojapanskih željeznica jest Tokio - Osaka - Okayama - Hakata, koju danas opslužuje više od 200 vlakova, a godišnje preveze više od 16 milijardi putnika. Vlakovi povezuju urbane aglomeracije zapadnoga dijela Japana, od Osake, Koebea, Hiroshime i Kitakyushua do Fukuokua. Ta privatna tvrtka pokrenula je 1990. godine projekt novih visokobrzinskih vlakova serije 500 Shinkansen, s brzinama većim od 300 km/h. Tijekom 1997. godine vlakovi te serije smanjili su vrijeme putovanja od Osake do Hakate sa 150 na 137 minuta (554 km udaljenosti).

Japanski najambiciozniji infrastrukturni plan jest gradnja Maglev linije koja bi trebala preko centralne unutarnje rute povezati Tokio i Osaku za samo jedan sat (udaljenost 515 km). Maglev vlakovi razvijaju se u dva smjera: niskobrzinski suburbani putnički vlakovi (brzine su manje od 150 km/h) i superbrzi shuttle transportni sustavi (400 i više km/h). Maglev tehnologija temelji se na dva principa: elektromagnetskom i elektrodinamičkom.

Japanske su željeznice počele Maglev projekt istraživati još 1962., a 35 godina kasnije praktično se eksperimentira Maglev vlakovima. Eksperimentalno vozilo postiglo je 1997. godine na Miyasaki test-pruzi pokraj Otsukija najveću brzinu od 517 km/h.

Međutim, ta brzina nije u cijelosti zadovoljila japanske željeznice te je krajem iste godine na istoj pruzi MLX01 vlak postigao brzinu od 550,8 km/h. ■

Zero Zero Seibun u japanskom kinu

Ffilm - eiga - jedna je od omiljenih zabava mladih u Japanu. Filmovi se neformalno dijele na houga, japanske filmove, i youga, zapadne filmove.

Popularni holivudski glumci su zvijezde i u Japanu. Mladi osobito vole filmove u kojima su glavni glumci Reonardo Dikapurio (Leonardo Dicaprio) ili Braddo Pitto (Brad Pitt), a od glumica je omiljena Juria Robaatsu (Julia Roberts).

Naslovi nekih američkih filmova prevode se doslovno, primjerice Eden no higashi (East of Eden) i Toubousha (The Fugitive). Teško je prevoditi američke izraze jer se, osim različitih fonema, razlikuje i gramatika japanskoga jezika. Engleski jezik ima više glagolskih vremena nego japanski.

Razlika između istočne i zapadne kulture također je prepreka pri prevođenju naziva filmova. Rezultati su ponekad doslovni, ponekad čudni, a vrlo često i smiješni prijevođi. Evo nekoliko najzanimljivijih primjera:

- Sleeping with the Enemy (Spavati s neprijateljem)
Ai ga kowareru toki (Kada ljubav pukne)
- The Fabulous Baker Boys (Slavna braća Baker)
Koi no yukue (Kamo je otišla ljubav)
- Final Analysis (Konačna analiza)
Ai to iu na no giwaku (Sumnja zvana ljubav)
- Out of Africa (Moja Afrika)
Ai to kanashimi no hate (Kraj ljubavi i tuge)
- Dead Again (Ponovno mrtvi)
Ai to shi no aida de (Između ljubavi i smrti)
- Mad Dog and Glory (Ludi pas i slava)
Koi ni ochitara (Kada se zaljubiš)
- Children of a Lesser God (Djeca manjega boga)
Ai wa shizukesa no naka ni (Ljubav je u šutnji)

I uz sasvim površno poznavanje engleskoga jezika vidimo da se u gotovo svakom japanskom prijevodu pojavljuje riječ ljubav, a u originalu nigdje riječi »love«! »Ai« i »koi«, riječi koje znače ljubav, najčešće su riječi u prevedenim naslovima filmova, pa se čini da je ljubav središnji dio života u Japanu.

Osim navedenih, vrlo su popularni filmovi o agentu »Zero Zero Seibun« (007). Ni sve vještine slavnog agenta Jeimusu Bonda nisu spriječile vrlo slobodne prijevode. Tako je »Samo dvaput se živi« preimenovan u »James Bond umire dvaput«.

Tko zna, možda su i prijevođi jedan od razloga velike popularnosti američkih filmova u Japanu. (S. Š.)

Mali japanski rječnik

Ohayo gozaimasu	Dobro jutro	Utzukushii	Prekrasan
Konnichiwa	Bok (pozdrav prije podneva)	Sugoi	Predivan (ili odvratn, ovisno o intonaciji)
Konbanha	Dobra večer	Oto-san	Otac
Sayonara	Doviđenja	Gei	Umjetnost, vještina
Domo arigato	Hvala lijepa	On-ay	Starija sestra
Boifurendo	Dečko	Hanamachi	Četvrt gejši
Maiko	Gejša početnica	Sekkushi	Seksi
Baka	Glupan	Shamisen	Žičani instrument s tri žice
Kawaii	Sladak, slatka	Obi	Pojas na kimonu
Iroke	Glamur		

GEJŠA

Dostojanstvene pojave, graciozne i našminkane, odjevene u prekrasan kimono, obrazovane i vješte u umjetnosti - to su gejša

u svijetu cvijeća i vrba

Tekst **Stjepan Škramić**

Ako je brdo Fuji prva asocijacija na Japan, druga je zasigurno gejša. Ta riječ kod zapadnjaka izaziva radoznalost i potiče na mnoga pitanja, no o jednom od simbola Japana zapravo se zna prilično malo.

Gejša je osoba koja vješto pjeva, svira i pleše te zabavlja goste na tradicionalnim japanskim zabavama. One (jer danas su to samo žene) također znaju razgovarati o bilo kojoj temi i vrlo su pažljive prema sugovorniku. Odjevene su u prekrasan (i skup) kimono i veliku pozornost pridaju šminki i vanjskom izgledu. Zabave s gejšama - geisha-asobi - smatraju se najotmjenijim zabavama Istoka.

Povijest gejši

Sama riječ gejša znači »vješta u umjetnosti«, a pojavljuje se početkom 18. stoljeća. Njihove prethodnice saburuko (ona koja služi) i shiraby-shi (naziv su dobile prema istoimenom plesu) također su sudjelovale na zabavama, ali vrhunac lijepa ponašanja i odnosa prema gostu dostigle su tek gejša. Dok su se saburuko i shiraby-shi zabavljačice pojavile zato što su se žene morale nekako prehraniti, gejša se u potpunosti posvećuju umjetnosti i otmenosti.

Oko 1600. godine, u doba vladavine Tokugawe, vlast je nastojala pod svoju kontrolu staviti mjesta za zabavu pa su tako nastajale gradske četvrti posvećene zabavi i opuštanju. Ti su dijelovi grada postali poznati kao »četvrti zadovoljstva« ili »svijet cvijeća i vrba«.

Prve gejša bili su zapravo muškarci, jako našminkani, a žene se u toj ulozi pojavljuju oko 1750. godine. Tada se sve više žena posvećuje zabavljanju ljudi i postupno preotimaju ulogu muškarcima. Godine 1800. sve su gejša bile žene.

Godine 1779. biti gejša smatralo se profesijom te je osnovan ured - kenban - koji im je propisivao pravila rada i ponašanja. Gejša je morala imati točno određene boje na svojem kimonu, a bio je propisan i broj perli u kosi. Spavanje s gostima je zabranjeno i ako bi to učinila, gejša je doživotno mogla izgubiti dozvolu za rad. Tijekom godina donesena su mnoga pravila koja su sve detaljnije određivala što gejša smije, a što ne smije raditi i što sve spada pod »zabavu«.

Početkom 20. stoljeća nastalo je Nacionalno udruženje Gejša-kuća, kojim su same postavile standarde svoga rada i postale jedan od simbola tradicionalnog Japana.

Živo umjetničko djelo

Gejša je, prije svega, umjetnica. Umjetnost - gei - određuje to zanimanje i mjesto gejše u japanskom društvu. Njezin osnovni zadatak je da zabavlja i udovoljava muškarcu, ali to ne uključuje seksualne usluge. Pravoj gejši je to odbojna ideja - seks ne spada pod »zabavu«.

Činjenica da gejša služi muškarcu za zabavu zapravo je ironična jer su one najslobodnije žene Japana. Njezin šef uvijek je druga žena i ona je u toj ulozi najmanje podložna muškarcu od svih drugih ženskih uloga u tradicionalnom društvu; ona nije sluga ili konkubina.

Gejša će se šaliti, bockati i flertati, no uvijek će to činiti uz dozu umjetničke finese. Ona od cjelokupnog svojeg života pokušava napraviti umjetnost sve dok ne zasja u punom sjaju.

Potrebno je mnogo, mnogo discipline da bi žena postala gejša. Svaki dan treba raditi na usavršavanju vještina, i disciplina se provlači kroz cijeli život. Gejšin pokret i glas, način hoda, sjedenja i konverzacija - kroz sve to provlači se umjetnost. Gejša je gejša u svako doba dana, a ne samo u vrijeme večernjeg izlaska.

Najcjenjenija gejšina osobina je povjerljivost. Sve što njen gost kaže ili učini ostaje između njih dvoje. Slično kao i svećenikove, gejšine usne skrivaju mnoge tajne o riječima i djelima, a poslovice kaže da je njeno »oslikano lice nježni čuvar tradicija Japana«. Ako gejša priča o nekome, uvijek će koristiti nadimak i pravo ime nikada neće biti otkriveno.

Kimona i shamisen

Uz gejše se često mogu sresti maiko djevojke. Maiko je ona koja uči pro-

jednim od najljepših odjevnih predmeta na svijetu. Dva glavna gejšina instrumenta su koto i shamisen. Gotovo svaka kuća za zabavu ima barem jedan shamisen za slučaj da gejša poželi zasvirati gostima.

Shamisen je glazbeni instrument s tri žice, a koto ima 12 žica načinjenih od svile. Oba instrumenta sviraju se trzalicom. To su svestrani instrumenti koji služe za pratnju pjevača, plesača, pripitog društva u kutu ili dostojanstvene gejše. ■

matrajući. Kimono koji nosi maiko svjetliji je boja i ima duže rukave. Maiko ne govori mnogo na zabavama, njen zadatak je promatranje i učenje.

Gejša nosi kimono u svako doba dana: i na zabavama, i u slobodno vrijeme. Kimono se smatra

Gracioznost i ljepota

Pravila ponašanja

PRAVILA ZA GOSTE:

- flert je dopušten, ali bez nepristojnih komentara
- zadirkivanje je zabavno, ali ne smije se biti zloban
- pozdravi kada ulaziš, ali i kada izlaziš
- ne spominji imena, samo nadimke
- recitiranje je dopušteno sve dok ne traje predugo
- ako je netko nepristojan, ne uzvraćaj mu - sam je pokvario svoj ugled

PRAVILA ZA GEJŠE:

- poštuji pravila za goste i k tome...
- pokloni se i pozdravi pridošlice
- gostu podari kompliment
- ako gost flertuje s tobom, nemoj ga ignorirati
- potruži se održati živu i zanimljivu konverzaciju
- ne flertaj previše ako je tvoj dečko s tobom
- utješi neraspoložene